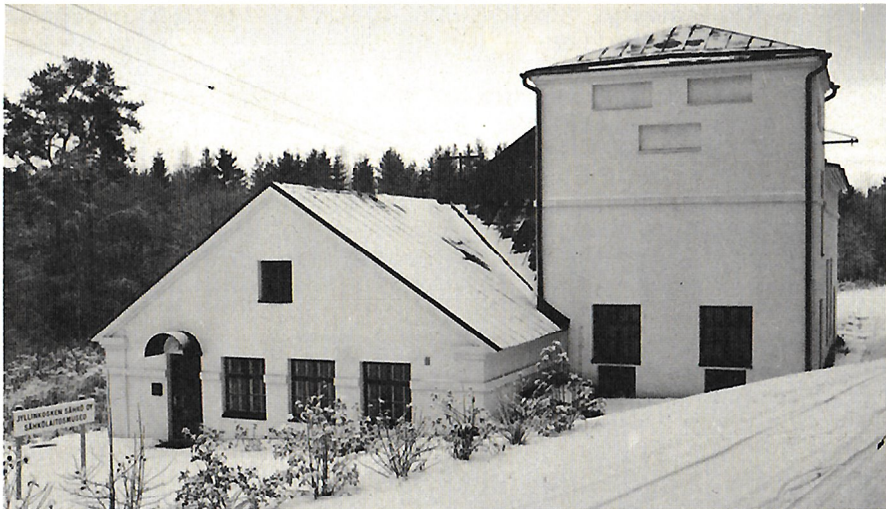

Veikko Anttila

Suomen ensimmäinen sähkölaitosmuseo Kurikassa

Jyllinkosken Sähkö Oy on entisöinyt ja kunnostanut vanhan, alunperin sähkön tuotantoon rakennetun vesivoimalaitoksen sähkölaitosmuseoksi. Se avattiin yleisölle yhtiön 75-vuotisjuhlien yhteydessä kesällä 1987.

Museorakennus.

Kuvassa näkyvä matala osa (vas.) on alkuperäinen v. 1913 rakennettu vesivoimakonesali. Korkea osa (oik.) on v. 1922 hankittua dieselmoottoria varten tehty laajennus. Kuvan oikeassa reunassa näkyy puukoppimuuntamo, joka siirrettiin paikalle Isojoen Vesijärveltä. Turbiinikammiot ovat rakennuksen takana ja padolta tullut paineputki on tullut laitokseen kuvassa oikealta. Alakana-va lähtee rakennuksen seinustalta kuvasta katsoen vasemmalle.

Maan vanhimpiin kuuluva maaseudun sähköistykseen ryhtynyt yhtiö, Jyllinkosken Sähkö Oy, aloitti toimintansa v. 1912 rakentamalla tämän nyt museokäyttöön siirtyneen vesivoimalaitoksen Kurikan läpi virtaavan Kyrönjoen Jyllinkoskeen, josta yhtiö otti myös nimensä.

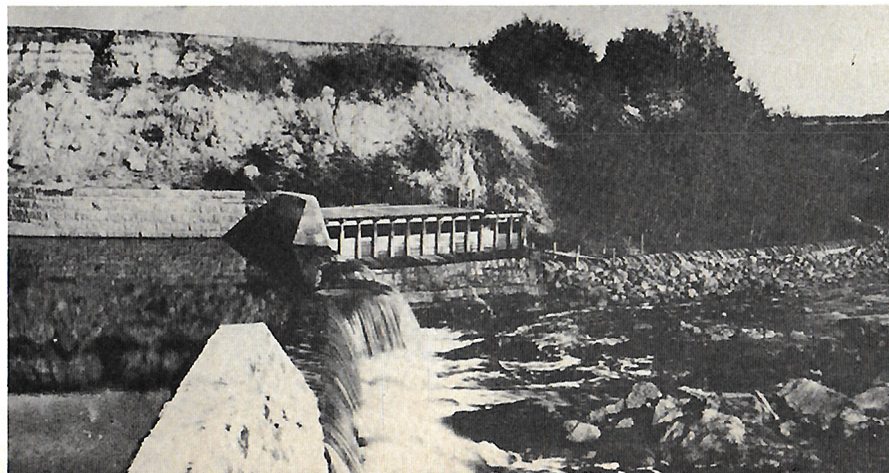
Jyllinkosken voimaa oli käytetty jo aikaisemminkin hyväksi. Kosken partaalla on ollut jauhomyllyjä, luujauhomylly ja lelutehdaskin. Museoitu voimalaitos on myllykulttuurin syrjäytymiseen vaikuttaneen sähkön aikakauden varhaisimpia edustajia. Jo myllykulttuurin aikana olivat vesivoimakoneet kehittyneet vesirattaista käteviksi turpiineiksi. Niinpä museovoimalaitoksenkin koneisto on tätä aikansa huipputekniikkaa ja vielä pääosin kotimaista valmistetta. Turpiinit (2 kpl) ovat Tampereen Pellava- ja Rautateollisuus Oy:n valmisteita ja generaattorit Oy Gottfrid Strömberg Ab:n.

Nämä koneistot ja koko laitos ovat kestäneet hyvin sen 57 käyttövuottaan, minkä ne pyörivät ennenkuin Kyrönjoen vesistöjärjestelyiden yhteydessä rakennettu Pitkämön allas ja varavoimalaitos valmistuessaan v. 1970 ottivat Jyllinkosken veden ja näin pysäyttivät vanhan laitoksen.

Jyllinkosken vanha kiilakivistä ja betonista rakennettu pato on hyväkuntoisena ”kauneuspatona” edelleen paikoillaan ja tullaan säilyttämään vesioikeuden päätöksen mukaan. Nykyisellään Jyllinkosken maisemat ovat rehevän luonnonkauniit, keväisin ja muina tulva-aikoina koski kuohuu täysin voimin. Sateiden jälkeen ja syksyisin pitkiäkin aikoja koskessa virtaa normaali vesi. Näin kosken luonnonmukaisuus säilyy. Jyllinkosken alue onkin edelleen suosittu sunnuntai- ja luontoretkien kohde.

Pato.

Graniitista rakennettu pato on likimain kuvan mukaisessa kunnossa, vaikka kuva on peräisin 20-luvulta. Vastarannalla näkyvä välppä- ja luukkuhuone on kuvanoton jälkeen rakennettu uudelleen betonista. Kuvassa näkyy vastarannalla kiviröykkiön takana puinen paineputki.

Museoidean synty ja toteutus

Edellä jo kerrottiin, kuinka vesistöiden yhteydessä rakennettu Pitkämön allas ja voimalaitos lopetti Jyllinkosken voimalaitoksen käytön. Kuitenkin laitoksen käyttöpäivystäjät jatkoivat näissä tiloissa työtään hankitun kaukokäyttöjärjestelmän avulla vielä seitsemän vuotta kunnes v. 1977 kaukokäyttökeskusvalvomo sijoitettiin yhtiön toimitaloon. Siitä asti kun tämä vanha laitos käyttötoiminnan keskuksena jäi pois käytöstä, henkilöstön piirissä on muhinut ajatus säilyttää laitos koneineen nähtävyytenä tuleville polville. Idean varsinaisen sähkölaitosmuseon perustamisesta esitti toimitusjohtaja Pertti Karhama yhtiön hallitukselle yhtiön 75-vuotisjuhlaohjelmien suunnitelman yhteydessä. Esitys johti myönteiseen päätökseen.

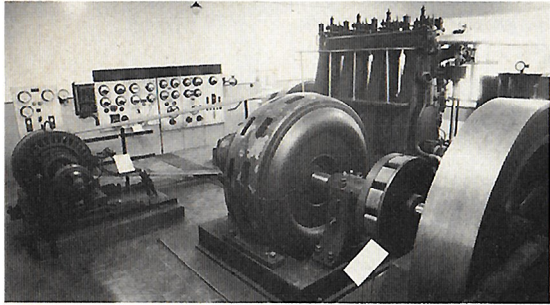
Asiassa käännyttiin museoviranomaisten puoleen ja sillä taholla hanketta pidettiin hyvänä. Suomen Tekniikan museon johtaja Lea Väkeväinen ja konservaattori Raimo Paappa ovat antaneet perustiedot ja opastuksen niin museorakennuksen kunnostamisessa kuin museon järjestelyistä ja esineiden esillepanosta. Esillepanossa tarvittavan kalustuksen (sisustussuunnitelma) ovat suunnitelleet Arkkitehtitoimisto Kirsti Porttisen toimistosta sisustusarkkitehdit Vesa Peltonen ja Matti Porttinen. Maalari-mestari Sakari Vuojalainen on ottanut esille alkuperäiset värisävyt ja antanut maalausohjeet.

Vanhaa käytöstä poistunutta tavaraa ym. materiaalia oli jo pidemmän aikaa ”harrastuksena” kerätty talteen. Museoprojektin lähdettyä liikkeelle lähdettiin varsinaiseen keräyskampanjaan tarkoituksena koota vanhoja asiakirjoja, piirustuksia ym. dokumentteja, kojeita, työvälineitä ja vanhoja valokuvia. Lisäksi sanomalehti-ilmoituksin pyydettiin tuomaan esille esineitä ja valokuvia. Kampanja tuotti hyvän tuloksen. Nyt nämä esineet ja muut dokumentit on luettelointu, osa on pantu museoon esille ja paljon on jäänyt varastoon tulevia tarpeita varten.

Museoon järjestetyn esillepanon avulla on pyritty antamaan havainnollinen kuva sähkölaitostoiminnasta ja sen kehittymisestä sellaisena kuin se tämän sähkölaitoksen osalta on tapahtunut. Seuraavassa läpileikkaus museon nähtävyyksistä ja esillepanosta.

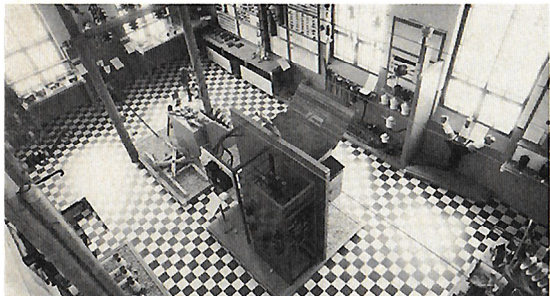
Alakonesalissa olevat voimakoneet ovat peräisin vuosilta 1913—1929. Kaikki koneet ovat alkuperäisillä paikoillaan. Nähtävänä ovat seuraavat koneet:

- alkuperäinen vuodelta 1913 peräisin oleva 250 kVA:n generaattori ja sitä käyttävä 400 hv:n turbiini vuodelta 1929 sekä turbiinisäätö vuodelta 1913
- generaattori vuodelta 1921, teho 150 kVA, ja sitä käyttävä 220 hv:n turbiini vuodelta 1924 sekä turbiinisäätö vuodelta 1923
- 200 hv:n dieselmoottori ja sen hihnakäyttöinen, 150 kVA:n generaattori, molemmat vuodelta 1919
- konehuoneen seinäpinnassa on marmoritaulu jokaiselle koneelle, tauluissa tahdistuslaitteet, mittarit, magnetoiminnin säätölaitteet jne. Vanhimmat taulut ovat vuodelta 1913 ja nuorin vuodelta 1922.
- automaattinen jännitesäätö vuodelta 1913, Westinghousen valmiste, kuuluu myös ohjaustaulun varustukseen

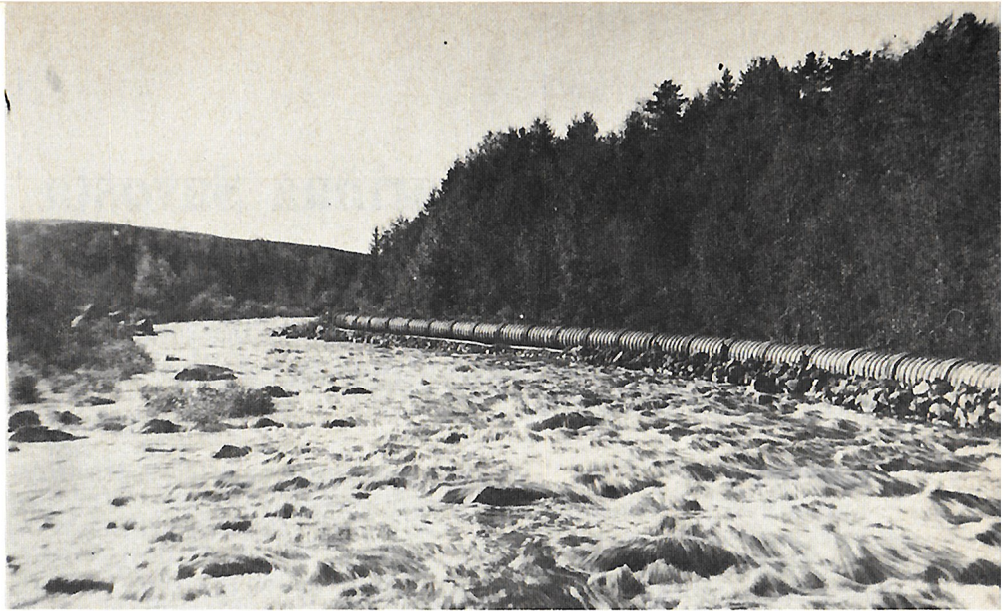
Konesali.

Konesali on siinä asussa, mihin se jäi viimeisen turbiinivaihdon jälkeen v. 1929. Kuvassa keskellä edessä on alkuperäinen v. 1913 käyttöönotettu generaattori. Sen takaa näkyy v. 1919 hankittu dieselmoottori ja vasemmalla sen pyörittämä generaattori samalta vuodelta. Kuvan oikealle puolelle näkymättömiin on jäänyt laitoksen pienempi, v. 1921 hankittu vesiturbiinin pyörittämä generaattori. Takaseinällä näkyvät marmoriset ohjaustaulut ja jännitteen pikäsäätö.

Sähköverkostomuseo.

Kuvassa keskellä edessä muuntoosien pj-keskuksia, vasemmalla sivuseinässä sj-erottimia, oikealla lattialla jakelumuuntajia. Takaseinällä sj-eristimiä, pj-eristimiä, avojohtojen liittimiä. Vasemmalla yläkulmassa vitriineissä erilaisia työkaluja ja mittareita.

Paineputki.

Koskesta ylävirtaan otettu kuva 20-luvulta. Vastarannalla näkyy puinen paineputki. Kuvanottohetkellä vesitilanne on ollut niin hyvä, että koskessa on juosut huomattava määrä vettä ohi turbiinien. Voimalaitoksen suurin ongelma oli vesimäärien suuri vaihtelu. Kevättulvien aikana saattoi virtaama olla yli 150 m³/s.

Koneenkäyttäjän työhuoneessa on työpöytä varustettuna käytönaikaisiin esinein ja paperein. Pöytä on ollut laitoksella ainakin v. 1929, mahdollisesti jo aikaisemminkin.

Muuntajahuoneessa on kaksi 250 kVA:n muuntajaa, joilla generaattorijännite 500 V on nostettu 20000 V:n jakelujännitteeksi. Molemmat muuntajat ovat Strömbergin valmistamia, toinen vuodelta 1913 ja toinen 1939. Lisäksi muuntajahuoneessa on maasulkukela vuodelta 1951 ja vuodelta 1947 oleva 20 kV:n kaapelipääty, joka lienee yhtiön ensimmäinen suurjännitekaapeliasennus.

Yläkonesalissa on alkujaan ollut Kolomna-merkkinen dieselmoottori generaattoreineen, mutta se on myyty loppuunkuluneena romuksi v. 1960. Tähän huonetilaan on nyt rakennettu sähköverkostomuseo, johon on kerätty erilaisia verkostotarvikkeita siten, että niiden kehitys tulisi näkyviin. Tämän vuoksi osa esineistä on melko uusiakin. Esillä on mm. seuraavia esineitä tai esineryhmiä:

- 20 kV:n jännitteelle valmistettuja erottimia, varokkeita, sulakkeita, tukieristimiä, läpivientieristimiä, tappi- ja koukkueristimiä, kulma- ja päätepitimiä yms.
- jakelumuuntajia ja muuntamoiden pj-keskuksia
- pj-maakaapeleita, kaapeleiden pylväspäätteitä, maakaapelijatkoksia
- kupariavojohtoja, kuparijohtojen jatkoksia, kuparijohtojen kosketus- ja pääte-liittimiä
- feraljohtoja, feralien jatkoksia, feralien kosketus- ja pääte-liittimiä
- AMKK- ja AMKA-johtoja ja niiden ripustus- ja päätepitimiä sekä suojakoteloita
- pj-johtojen koukku- ja rullaeristimiä, erilaisia pylväsvarokkeita, venttiilisuojia
- pylvään pystytystyökaluja, johdon kiristystyökaluja, pylväskenkkiä ja -vöitä, erilaisia käsityökaluja
- kWh-mittareita, erilaisia virta-, jännite-, maavastus- ja eristysvastusmittareita.

Museon pihassa on lisäksi puukop-pimuuntamo vuodelta 1948. Se siir-

rettiin paikalle Isojoen Vesijärveltä. Ulkoaluetta on tarkoitus vielä laajentaa tyypillisillä pylväsmuuntamoilla, mahdollisesti muutamilla avojohtorakenteilla ja riippukierrejohtorakenteilla.

Kävijämäärä avajaisista 8.6.1987 lähtien on yli 1000 henkilöä. Museota pidetään yleisölle avoinna arkisin kesäkuun alusta elokuun 15. päivään klo 12.00—15.00, muina aikoina sopimuksen mukaan.

TÄMÄ ON
SÄHKÖTARKASTUS-
KESKUKSEN
UUSI HYVÄKSYMIS-
MERKKI

